

קנין קרקע בכסף וקדושי כסף: מכירה בשווי, או מעשה סמלי? (המשך)

א. קידושין ד' ע"ב

והלא דין הוא - ומה אמה העבריה שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף, זו שנקנית בביאה אינו דין שתקנה בכסף...

ב. יבמות סו ע"א

מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה? שנאמר "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו."

ג. קונטרסי שיעורים קדושי א:ג

פשיטא דאינו נקרא "קנין כספו" לענין אכילת תרומה באשת כהן... הכוונה משום "דקנאה" בכסף... אבל עצם קנין אישות אינו נקרא קנין כסף...

ד. קידושין ו ע"ב

אמר אביי: המקדש במלוה אינה מקודשת, בהנאת מלוה מקודשת, ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית. האי "הנאת מלוה" ה"ד? אילימא דאזקפה [בהתחלת ההלואה] דאמר לה ארבע בחמשה [ועכשיו מחל הריבית תמורת קידושין], הא רבית מעלייתא הוא! ועוד, היינו מלוה [ולא "הנאת מלוה"]! לא צריכא דארווח לה זימנא.

ה. רש"י מסכת קידושין דף ו עמוד ב

ואמר לה "התקדשי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך, או לי." ואפי' לאגר נטר לא דמי כלל, ואם פירש לה כך מקודשת. והערמת רבית הוא דהויא ולא רבית גמור, **דלא קץ לה מידי ולא מידי שקל מינה...**

ו. תוספות מסכת קידושין דף ו עמוד ב "דארווח"

ומה שפ' דרבית קצוצה לא הוי כיון שאין האשה נותנת לאיש כלום לא נהירא, כיון שהוא [בקידושין רגילין] נותן לה זה פרוטה בקידושין, ולא נתן לה כלום, הוי כאילו נתנה לו פרוטה ממש והוי רבית גמור... לכן פר"ת דאיירי הכא שהיתה חייבת מעות לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע...

ז. רמב"ם הלכות אישות פרק ה:ג

המקדש במלוה אפילו היתה בשטר אינה מקודשת. כיצד? כגון שהיה לו אצלה חוב דינר ואמר לה "הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך" אינה מקודשת, מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו.

ח. רמב"ם הלכות מכירה פרק ז:ד

מי שהיה לו חוב אצל חבירו ואמר לו "מכור לי חבית של יין בחוב שיש לי אצלך" ורצה המוכר, הרי זה כמי שנתן הדמים עתה, וכל החוזר בו מקבל מי שפרע... ואף על פי שאין מעות המלוה מצויות בשעת המכר.

ט. רמב"ם הלכות אישות פרק ה:כב

אמר לה "הא לך דינר זה מתנה והתקדשי לפלוני" וקידשה אותו פלוני ואמר לה "הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה ליך בגללי" הרי זה מקודשת, אף על פי שלא נתן לה המקדש כלום.

קידושין בשוה כסף

י. קידושין ז ע"ב

ההוא גברא דאקדיש בשיראי, רבה אמר לא צריכי שומא, רב יוסף אמר צריכי שומא.

- אי דאמר לה "בכל דהו" כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא, אי דאמר לה חמשין ולא שו חמשין הא לא שווי, כי פליגי דאמר חמשין ושו חמשין - רבה אמר לא צריכי שומא דהא שו חמשין, רב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה.
- איכא דאמרי "בכל דהו" נמי פליגי - רב יוסף אמר שוה כסף הרי הוא ככסף, מה כסף דקיץ [יש לו ערך קבוע], אף שוה כסף נמי [בעינין] דקייץ. אמר רב יוסף מנא אמינא לה [דבעינן קייץ]? דתניא "מכסף מקנתו" - בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים. "האי תבואה וכלים היכי דמי? אילימא דלא מקנו בהו כלל, "ישיב גאולתו" אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף! ואי דלית בהו שוה פרוטה, מאי איריא תבואה וכלים? אפי' כסף נמי! אלא לאו דאית בהו שוה פרוטה, וכיון דלא קייצי, לא.

יא. תוספות מסכת קידושין דף ב עמוד א "בפרוטה"

וא"ת והא גבי נזיקין נמי כתב קרא "כסף ישיב לבעליו" ודרשינן בפ"ק דב"ק (דף ז.) "ישיב לרבות שוה כסף ככסף", וא"כ הווי נזיקין ועבד עברי שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין!

ויש לומר דתרווייהו צריכי, דאי כתב עבד גרידא לא מצי למילף נזיקין מיניה לפי שמצינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב, וסד"א נמי כסף דוקא ולא שווי, להכי איצטרך כסף ישיב גבי נזיקין. וגבי ע"ע איצטרך נמי קרא, דלא מצי יליף מנזיקין, דהווי אמינא עבד דומיא דנזיקין ואם מיקני בקרקע ליבעי מיטב, לכך איצטרך תרווייהו.

אי נמי י"ל אי כתב בעבד הוה אמינא דדין הוא שנקל עליו דיכול לפדות עצמו אפי' בשוה כסף כדי שלא יטמע בין העובדי כוכבים, אבל גבי נזיקין דלא שייך למימר כך לא אמר' הכי. ואי כתב בנזיקין גרידא לא מצי למילף עבד מיניה, דס"ד דלא יהיה שוה כסף ככסף בעבד לפי שגם הוא גרם לו לימכר על שנשא ונתן בפירות שביעית וכו' יוסי בר' חנינא דלקמן (ד' כ.), וס"ד דנחמיר עליו לומר דוקא כסף ולא שויו...

יב. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ב עמוד א

והנכון דהכא פשיטא מילתא דכיון דגלי רחמנא דאשה נקנית בכסף דומיא דקנין שדה הוא הדין לשוה כסף. דבכל הנהו דכתיבנא לעיל דאיצטרכינן ריבויא לשוה כסף בכלהו איכא טעמא, דגבי נזיקין הוה אמינא דכיון דכתב רחמנא "מיטב שדהו ישלם" שיד ניוק על העליונה הוא הדין שאינו יכול לסלקו בסובין בעל כרחו... אבל בקנין אשה ושדה פשיטא מילתא דכסף ושוה כסף שוין הם, וזה דעת אדונינו הרמב"ן ז"ל והוא הנכון.

יג. שו"ת שרידי אש חלק א סימן פד

הנה האחרונים הקשו לסברת הריטב"א ושאר ראשונים דשווה כסף ככסף הוא מצד הסברא, א"כ אמאי אמר רב יוסף בקידושין ח. "שוה כסף הרי הוא ככסף מה כסף דקייץ אף שוה כסף נמי דקייץ," ופירש"י שם, דשווה כסף יליף מקרא דחשיב "הלכך כי כסף בעינן דקייץ," ולשיטת הראשונים ידענן מסברא, מנא ידענן דבעינן קייץ?...

ואמרת, עפ"י מה שכתב הסמ"ע בחו"מ סי' ק"צ, קנין כסף הוא משום פרעון, והפרוטה שנותן הלוקח למוכר היא תחלת פרעון בעד החפץ הנקנה, ועי"ש בט"ז, ואולם בקנין אשה לא שייך פרעון, ובע"כ קנין הכסף הוא רק סמל לקנין, ולהכי בעי שגם שווה כסף יהי' דומה לכסף בתכונתו. וזהו טעמו של רב יוסף בלישנא קמא, דצריכי שומא כדי שיוכל לעמוד במקום כסף, וזה דרוש רק בקידושין, שקנין הכסף הוא רק סמל לקנין, ולא במו"מ שהוא תחלת פרעון, ומהות הפרעון תלוי ברצון המוכר... ובזה פליגי תרי לישני, דללישנא קמא צריך אימוד רק למטה, שלא יהי' פחות ממה שהתנו ביניהם, וללישנא בתרא צריך שיהי' קייץ גם למעלה שלא יהי' גם שווה יותר. וזהו מסימני הכסף שהוא קייץ בדיוק למעלה ולמטה, ושווה כסף הוא ככסף רק אם דומה לו בכל סימניו. ומכיון שבאשה הכסף רק קנין, כלומר, סמל של קנין צריך שיהי' לו כל התכונות של כסף... וזהו דווקא באשה, שהכסף הוא סמל של קנין ושווה כסף צריך להיות בכל סימניו דומה לכסף, משא"כ במו"מ, שהוא התחלת פרעון, כדעת הסמ"ע, אין צורך שיהי' לשווה כסף כל הסימנים של כסף, שכיון שהמוכר מרוצה לקבלו לפרעון הוא פירעון יפה....

"פרוטה" – חשבונות מעוניינים

יד. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בכורות פרק ח משנה ח

כבר בארנו כמה פעמים כי הסלע המדובר עליו בתורה אשר קראו ד' "שקל" וקורא אותו גם "כסף", כמו שאמר חמשים כסף, ומאה כסף, ואמר שלשים שקלים, יש במשקלו עשרים וארבעה דרהם. משקל הדרהם שש עשרה גרגרים. ואלה לשונות תלמוד שאין בהם ספק. והקבלה אשר בידי מאבא מארי זצ"ל מאביו מזקנו איש מפי איש ז"ל שהגרגרים הללו ששוקלין בהן גרגרי שעורים. ואיני יודע יסוד לכך. ונמצא משקל הסלע שלש מאות גרגרים ושמונים וארבעה גרגרים.

- וכבר מצאתי משקל הדרהם המצרי מגרגרי השעורים ששים ואחת גרגרים, נמצא משקל הסלע מן הדרהמים של מצרים דרהם ורבע וחרוב בקירוב.
- ואמר לי אבא מרי זצ"ל שהוא ראה תשובה לגאון מראשי ישיבות בבל ובה הוא אומר כי חמש סלעים של בן הם שלשים ושלושה דרהם וחצי דרהם, זה היה ענין התשובה, ולא באר באיזה דרהמים ולא כמה משקל הדרהם, ואין ספק שהוא דבר על משקל דרהם של בבל. אבל שעור חמש סלעים של בן מדרהם מצרים כפי שהקדמנו הם שלשים ואחד דרהם וחצי דרהם....

טו. שו"ע יורה דעה שהא:

מצות עשה לפדות כל איש מישאל בנו, שהוא בכור לאמו הישראלית, בה' סלעים שהם ק"כ מעים שהם שלשים דרהמים כסף מזוקק. (וע"ל סי' רצ"ד כמה היא מעה. וי"א שה' סלעים הם בערך שני זהובים רייני"ש, שהם ב' זהובים פולני"ש) (פסקי מהרא"י סי' מ"ח).

טז. חתם סופר מסכת סוכה דף מב עמוד א, הערות צא-צג

והנה א"א לסמוך כלל על כל מ"ש בספרים משום שהמטבע משתנית בכל מקום וזמן, ע"כ אודיעך פה כפי מה שקבלתי מרבי הגאון מו"ה נתן אדלער כ"ץ נ"י, ולפי מה שטרחתי ויגעתי ומצאתי. והוא כי במטבעות של מדינות רייך הנקרא קאנפעסיאנס מינצע נטבע על הטאלער 10 איינע מארק פיין... נמצא חצי רייכספפעינינג הוא שיעור קידושי אשה של תורה, כך שמעתי כמה פעמים ממ"ו הנ"ל.

"פרוטה" מאי היא? לא המטבע הכי קטן שיש

יז. משנה קידושין א:א

"בכסף" - בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר, ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה. וכמה היא פרוטה? אחד משמנה באיסר האיטלקי.

יח. קידושין יב ע"א

"וב"ה אומרים בפרוטה" - סבר רב יוסף למימר פרוטה כל דהו.

- א"ל אביי: והא עלה קתני "כמה היא פרוטה? אחד משמנה באיסר האיטלקי!" וכ"ת ה"מ בדורו של משה אבל הכא כדחשבה להו לאינשי, והא כי אתא רב דימי אמר "שיער רבי סימאי בדורו כמה היא פרוטה: אחד משמנה באיסר האיטלקי. וכי אתא רבין אמר רבי דוסתאי ורבי ינאי ורבי אושעיא שיערו כמה הוי פרוטה: אחד מששה באיסר האיטלקי!"
- א"ל רב יוסף: אי הכי היינו דתנינא "צא וחשוב כמה פרוטות בשני סלעים: יותר מאלפים" - השתא אלפים לא הויין, יתר מאלפים קרי להו!?

אמר להו ההוא סבא: אנא תנינא לה "קרוב לאלפים". סוף סוף אלפא וחמש מאה ותלתין ושיתא הוא דהויין? כיון דנפקא להו מפלגא, 'קרוב לאלפים' קרי ליה.

גופא: כי אתא רב דימי אמר שיער ר' סימאי בדורו כמה היא פרוטה, אחד משמנה באיסר האיטלקי. וכי אתא רבין אמר שיערו ר' דוסתאי ורבי ינאי ור' אושעיא כמה היא פרוטה, אחד מששה באיסר האיטלקי.

- אמר ליה אביי לרב דימי: נימא את ורבין בפלוגתא דהני תנאי קא מיפלגיתו, דתניא:
  - "פרוטה שאמרו חכמים אחד משמנה באיסר האיטלקי. שש מעה כסף=דינר, מעה=שני פונדיונין, פונדיון=שני איסרין, איסר=שני מוסמיסים, מסמס=שני קונטרונקין, קונטרנק=שתי פרוטות, נמצא פרוטה=אחת משמנה באיסר האיטלקי. [דינר = 6 מעה = 12 פונדיון = 24 איסר = 48 מוסמוס = 96 קונטרונק = 192 פרוטה]
  - רבן שמעון בן גמליאל אומר שלשה הדרסין למעה, שני הנצין להדרס, שני שמנין להנץ, ב' פרוטות לשמין, נמצא פרוטה אחת מששה באיסר האיטלקי. [24 איסר = דינר = 6 מעה = 18 הדרס = 36 הנץ = 72 שמין = 144 פרוטה]
  - לימא דמר אמר כת"ק ורבין דאמר כרשב"ג?
- א"ל בין דידי ובין רבין אליבא דת"ק, ולא קשיא: הא דאיקור איסורי, הא דזול איסורי. הא דאיקור איסורי קום עשרים וארבע בזוזא, הא דזול קום תלתין ותריין בזוזא.

יט. תשובות מיימוניות נשים סימן יט

וששאלת אדם הנשוי אשה ויש לו בנים הימנה ונמצאו הקידושין שלא היה בהן ש"פ... ואם שיערו דליכא ש"פ עכשיו דילמא בהיא שעתא הוה ביה שוה פרוטה, ודבר מועט הוא מאד דלא קי"ל כרב יוסף דאמר בפ"ק דקידושין (ע"ש) פרוטה כדחשבי לה אינשי דאיהו גופיה הדר ביה ומסקי' כמה פרוטות בב' סלעים קרוב לאלפים.

כספ: מטבע, ממון, או כמות של כסף?

כ. רש"י מסכת קידושין דף ב עמוד א פרוטה - של נחשת.

כא. שו"ת אבני נזר חלק אבן העזר סימן שפד

(א) (דף ב' ע"א) במשנה בפרוטה פירש"י של נחושת, נראה מדבריו ד"כסף" דקרא לאו 'כסף' ממש [היינו המתכת], אלא מטבע, ו"כסף" הוא שם מושאל ל"מטבע", משום דסתם מטבע הוא כסף. וכ"ש לפי ההלכה דכספא טיבעא לגבי דהבא וכ"ש לנחושת...
(ב) והא דשיעור פרוטה הוא כמשקל חצי שעורה של כסף אף ד"כסף" דקרא של נחושת, משום דכספא טיבעא, ונחושת הוא דאייקר וזיל, כדאיתא בריש פרק הזהב, על כן משערינן במידי דקיץ...

כב. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת קידושין פרק א משנה א

ופרוטה חצי גרגר מכסף.

כג. בית הבחירה (מאירי) מסכת קידושין דף ב עמוד א

ואף על פי שהפרוטה בכל מקום הזכירו שהיא של נחשת הוא מפני שאין כסף שבה נחשב לכלום ועיקרה נחשת אלא שמערבין בה ללבנה משקל חצי שעורה של כסף.

כד. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף יא עמוד א

ואמרינן "וכללא הוא? והרי טענה דכתיב 'כי יתן איש אל רעהו כסף' ותנן הטענה שתי כסף." דהיינו שתי מעין... אי אמרת בשלמא דכסף של תורה אינו כסף ממש אלא ממון, ומסרו הכתוב לחכמים לדון דכל אחד כפי מה שהוא, היינו דהכא בקידושין הוי דינר ובטענה שתי מעין ובעלמא פרוטה כפי מה שראו חכמים. אלא אי אמרת דכסף של תורה כסף צורי ממש ומטבע ידוע, למה נשתנו שיעוריהן, דהכא בקדושין הוי דינר והתם בטענה שתי מעין ובעלמא פרוטה, שהרי בדין היה שיהא לכולם שיעור אחד ומנין אחד.

כה. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ב עמוד א

"בכסף בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה." בגמרא מפרש במאי פליגי, ובדין הוא דלא הוה להו לבית הלל למתני "בפרוטה" דהא בקרא 'כסף' כתיב וסבירא להו לבית הלל דלאו כסף ממש אלא ממון, דהיינו שוה פרוטה, וכיון דכן פרוטה עצמה שהיא של נחשת היינו שוה פרוטה עצמה ולא כסף היא, אלא דאידי דקתני בית שמאי אומרים בדינר דלא סגיא בלאו הכי כיון דקתני בכסף תנא נמי לבית הלל בפרוטה ובשוה פרוטה. אבל התם בפרק הזהב (ב"מ נ"ה א) דקתני חמש פרוטות הן לא קתני אלא האשה מתקדשת בשוה פרוטה.

כו. אבני מילואים סימן כז ס"ק א

אך קשיא לי בדברי הריטב"א דס"ל ד'כסף' דקרא היינו ממון וליכא פרוטה אלא ש"פ, א"כ "כסף ישיב לבעליו" דמרבה שוה כסף... כיון דפרוטה נמי חשיב ממון ואינו אלא של נחושת וא"כ כל כסף האמור בתורה אינו אלא שוה כסף, וא"כ למה צריך קרא לרבות שוה כסף?

כז. חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף יא עמוד ב

ושיעור שני מעין ופרוטה לפי מה שכתבו רבינו יצחק ורבינו חננאל ז"ל שהדינר יש בו ג' ארגיני"ץ של כסף, נמצאו השני מעין ארגיני"ץ אחד. ופרוטה הוא משקל חצי שעורה של כסף נקי.

כח. חזון איש, נשים סי' קמ"ח, קיד' יא:

וכונת ריטב"א ד"כסף" היינו ממון ר"ל ד"כסף" סתם אינו משוער במטבע פחותה שיהי' שיעור זה דוקא, אלא ממין של כסף, ואם יתן לה מטבע כסף היינו דינר ויוכה לה בו אחד מקצ"ב ויקדשנה בפרוטה שנתן לה, מקודשת.

כט. סמ"ע חו"מ פ"ח:

הפרוטה משקל חצי שעורה כו'. בפרישה [סעיף ב'] כתבתי, דלפי מה שכתב מור"ם ביו"ד ריש סימן ש"ה, דה' סלעים של פדיון הבן שהוא ג"כ כסף נקי... נמצא דשיעור פרוטה יהיה שמינית מ"פעניק ווינר וליטוויש". וק"ק לומר כן דשמינית מפעניק יחשב ממון לקדש בו את האשה ולהיות הדיינים נזקקים לו! ואפשר לומר שבימיהן היו הפירות והקנינים בזול ובעד פרוטה היו קונים הרבה פירות ולכך היתה הפרוטה חשובה כממון, ולפ"ז בזמנינו דאין יכולין לקנות בפרוטה כי אם מעט מזער, מן הדין הוה לן למימר דאין קידושי אשה סגי בפרוטה ולא פדיון הבן בשני זהובים, צ"ע:

ל. ספר נחלת שבעה שטרות סימן יב:לא:ה

תמיהתו [של הש"ך] לפי הקושיא, אבל אין קושיית הסמ"ע קושיא, ממילא אין תמיהת מהרש"ך תמיהה, דודאי נוכל לומר דבזמניהם היו הקנינים בזול, מכל מקום לאו ביוקרא וזולא תליא מילתא, דאטו אם הקנינים בזול עד שנוכל לקנות הרבה בחצי פרוטה יקדש אשה בחצי פרוטה? ועל כרחק אין נפקותא כלל אם לזול אם ליוקר, רק הפרוטה לקדושין צריך להיות משקל חצי שעורה כסף נקי כמו שפירש הברטנורא ריש קדושין (פרק א' משנה א')...

ועוד דאף אם ביוקרא וזולא תליא מילתא, מכל מקום אף אם אין יכול לקנות בפרוטה כלום מכל מקום מקודשת, חיישינן שמא פְּמָדֵי הקנינים בזול ויוכל לקנות הרבה בפרוטה, כמו באם קידש בפחות משהו פרוטה (קידושין דף י"ב ע"א) דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי. ומיהו אפשר אם קידש בכסף ממש ולא היה משקלו חצי שעורה כסף נקי אין כאן בית מיחוש קידושין, דלא נוכל לומר שמא שוה פרוטה במדי, שהרי מכל מקום אינן משקל חצי שעורה, אבל בשוה כסף כל דהוא איכא למיחש שמא שוה פרוטה במדי...

לא. תפארת ישראל - בועז מסכת שבועות פרק ו אות א

הנה מ"ש סמ"ע שבזמן הש"ס היה הכסף ביוקר והפירות בזול, כך כתבו ג"כ התוס' [מנחות ק"ז ע"ב ד"ה כבש [בענין מחיר קן]], וכן אמרינן [ב"מ דנ"ה א'] "פרה זו בה' סלעים, טלית זה בה' סלעים", והרי ה' סלעים הן לפי חשבון זה י' [זילבער גראשען], או ב' זהובים [פאלניש], ואין לך זול גדול יותר מזה!

וכן הסברא נותנת לע"ד, דהרי בכל יום ויום מתרבה הכסף בעולם ע"י שיתנו לכסף מוצא [בבערג ווערק] שחופרים אותו מתחת מעמקי ארץ, ומדמתרבה הכסף, לכן לא יהיה נחשב כל כך כהמאכלים בזמן הקודם, ויתיקרו. דאף שגם גדולי הארץ נתרבו יותר מאשר לפנים, עכ"פ גם האוכלים נתרבו עכשיו יותר מעובדי האדמה. ופוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא.

וזה סיבת היוקר עכשיו, דבכל מקום שהכסף יותר מצוי מהמאכלים, אז המאכלים ביוקר, כשיבת כרכים שקשה מה"ט לכע"ד [כתובות ק"י ע"ב]. ובמקום שהמאכלים רבים מהמעות, אז הכל שם בזול, כבכל עיר קטנה וענייה, המאכלים רבים והאוכלים מועטים.

ובהא מתורץ אצלי קו' התוס' [שבועות דמ"ד ב' ד"ה התקבלת], שתמהו רבותינו איך השתנה כל כך שיווי הכסף, שבזמן הש"ס נתנו בעד [קווינט] זהב, כ"ה [קווינט] כסף ובזמננו של תוס' נתנו בעד [קווינט] זהב, י' [קווינט] כסף ועי' עוד תוס' כתובות [דצ"ט א' ד"ה נתן]. ולדברינו מתורץ, דזה הכל לפי רבוי הנמצא [בבערגווערק] במחפורת, דאם מצאו זהב יותר, נתיקר הכסף. וכשנמצא כסף יותר, יתיקר הזהב. והרי בזמנינו שוב נתיקר הזהב יותר מבזמן התוס', דהרי נותנים בעד י"ז [קווינט בראנדזילבער], שהוא וודאי כסף נקי, א' [דוקאטען] שהוא א' [קווינט] בקירוב.

אמנם מה שהניח הסמ"ע בצ"ע אם השתא סגי בפרוטה כזאת לשבועה וקידושין, תמהני מאוד מה מסתפק רבינו בזה, ואיך החליט דינו, הרי פי' חז"ל ברור מללו [קידושין ד"ב א'], סבר ר' יוסף למימר פרוטה כל דהו, [פירש רש"י לפי מה שהזכיר פוחתין או מוסיפין אותה], ומקשי והתניא א' מח' מאיסר אטלקי. ומחליט הש"ס שם שאינו כן! אלמא דהפרוטה קצוב ועומד בכל עת בשוה...

לב. ש"ך יורה דעה סימן שה ס"ק א

ותמהני נהי דהל"ל דאין קדושי אשה סגי בפרוטה מ"מ אמאי לא תיסגי פדיון הבן בשני זהובים דהא ממון חשוב הוא!

לג. שו"ע אבן העזר כז:

שיעור הכסף שמקדושין בו, משקל חצי שעורה כסף צרוף. (עיין ביו"ד סי' רצ"ד סעיף ו' שיעור שוה פרוטה).

לד. חלקת מחוקק סימן כז ס"ק כד

עיין ביו"ד סי' רצ"ד. ועי' גם בח"מ סי' פ"ח מ"ש בסמ"ע דצ"ע למעשה בזמן שלנו שהפירות ביוקר אם חשוב ש"פ לקדש בו אשה כלומר ולא יהיו רק קדושי ספק:

לה. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן סו (הערת המחבר)

נלענ"ד דמשמע דלהלכה חוששין גם לדעת הסוברים שבמקום שהכסף הוא בזול ואין יכולים לקנות בחצי שעורה כסף כי אם מעט מזעיר שאין זה חשוב פרוטה, וכמו"ש הסמ"ע בחו"מ סי' פ"ח ועיי"ש בש"ך וביו"ד סי' רצ"ד וש"ה, דאל"כ נמצא שבזמנינו זה שדרע"ם אחד כסף שהוא משקל ס"ד שעורות אינו שוה אלא גרא"י אחד ולפי"ז כל מיל הוא י"ב פרוטות ומעולם לא נשמע כזאת, ולכן כיון שלפי דברינו הוא מוזיל את הכסף מערכו הו"ל שפיר כשאר פחות משו"פ שאינו תופס פדיון...

לו. שו"ע יורה דעה שהא:

מצות עשה לפדות כל איש מישראל בנו, שהוא בכור לאמו הישראלית, בה' סלעים שהם ק"כ מעים שהם שלשים דרהמים כסף מזוקק. (וע"ל סי' רצ"ד כמה היא מעה. וי"א שה' סלעים הם בערך שני זהובים רייני"ש, שהם ב' זהובים פולני"ש) (פסקי מהרא"י סי' מ"ח).

לז. ביאור הגר"א יורה דעה סימן שה:ד

וי"א כו'. צריך לידע שאין משתנה שיעור הפרוטות וכל המטבעות מימות משה... ושקלו הגאונים הפרוטה ומצאו ששוקל חצי שעורה כמ"ש הרי"ף ורמב"ם.

לח. חזון איש, נשים סי' קמח, קיד' יא:

ושיעור פרוטה דחשיב ממון הוא שיעור חכמים דפחות מזה לא חשיב ממון דמחלי בו אינשי. א"נ הוי בכלל שיעורין הלמ"מ.

לט. בית יוסף אבן העזר סימן לא

[בדק הבית] אבל איכא למידק דבכסף נמי אפילו הוא פחות מחצי שעורה איכא למיחש שמא שוה פרוטה במדי. ואפשר דשיעור קידושין הוי חצי שעורה כסף, [ו]כל כסף [פחות] מחצי שעורה אפילו שוה טובא מדברים אחרים אין כאן שיעור כסף שהצריכה תורה לקידושין [עד כאן]:

מ. אבני מילואים סימן כז ס"ק א

ופרוטה של נחושת נמי אינו אלא שוה כסף, ו"פרוטה" דקאמרי ב"ה היינו משקל חצי שעורה, ו"שוה פרוטה" היינו כל דבר ששוה משקל חצי שעורה כסף. וכסף פחות ממשקל חצי שעורה אף על גב דשוה טובא מדברים אחרים לאו שיעורא הוא.

מא. ר' חיים בניש בתחומין יט, צוטט ע"י ר' שלמה אישון "הגדרת 'כסף' ושיעורו לעניין מצוות

הרב חיים בניש, מחבר ספר 'מדות ושיעורי תורה', משלב בין שתי השיטות שהבאנו לעיל. לדעתו, מלכתחילה, בימי הש"ס, הייתה הגדרת הכסף הגדרה של ערך קבוע ולא של משקל. אלא שלאחר שגלו ישראל מארצם והתפזרו בין האומות, התעורר קושי לקבוע בכל מקום את שיעור המטבע של תורה לפי המטבעות המקומיים, ולכן, כדי לקבוע שיעור קצוב לשיעור המטבע של תורה, קבעו הגאונים את השיעור במשקל מתכת הכסף. שיעור זה הוא השיעור שהזכיר הרמב"ם שהבאנו לעיל.

לדעתו, עשו הגאונים שינוי יסודי בחיובי הממון שבתורה, במעבר מקצבת ערך לקצבת משקל. הוא מוסיף כי מצאנו דבר דומה גם במצוות קידוש החודש, שבה משחדלו לקדש את החודשים לפי הראייה, תיקנו חשבון קבוע.